

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

Jubilea a zprávy

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 22 (1977), No. 6, 350--354

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/139032>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1977

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

- [2] KABELÉ J.: *Charte de Chambéry 1969, 1971, 1973, 1976, 1980*. Matematika ve škole, roč. 19 (1969), 353–356.
- [3] *L'Organisation de l'enseignement en France*. INRDP Paris, 1973.
- [4] GLAESER G.: *Les cinq types d'activités des*

IREM. Bulletin INTER IREM № 10, březen 1975, Lyon.

[5] *Bulletin INTER IREM*, roč. 1974, 1975.

[6] Rozmnožené studijní materiály a informační dokumentace pro vnitřní potřebu pracovníků IREM.

jubilea & zprávy

ZA PROFESOROM VÍTOM HEJNÝM

Dňa 26. mája 1977 vo veku 72 rokov nás navždy opustil významný pedagóg a matematik prof. Vít Hejný. Nie je možné v tejto krátkej spomienke zhodnotiť vyčerpávajúcim spôsobom jeho mnohostrannú celoživotnú prácu. Aspoň v krátkosti sa pokúsím priblížiť čitateľovi významného pedagóga, vedca a vzácného človeka.

Profesor Vít Hejný sa narodil 6. júna 1904 v Litovli na Morave v chudobnej robotníckej rodine. Po absolvovaní reálneho gymnázia vo svojom rodisku pôsobil ako učiteľ Národnej školy v Bouzove. V roku 1924 zložil maturitnú skúšku na učiteľskom ústave v Přerove a odchádza do Prahy študovať Vysokú školu obchodnú. Po jej absolvovaní nastupuje povinne na jednoročnú podnikovú prax. V roku 1929 začína pôsobiť ako profesor obchodnej akadémie v Martine. Bol jedným z popredných budovateľov tejto obchodnej akadémie. Okrem pedagogickej práce na škole sa intenzívne venoval aj mimoškolskej činnosti — organizovaniu kultúrneho života v Martine. Už ako 25 ročný mladý profesor vedel, že okrem školskej výchovy potrebujú žiaci aj mimoškolské vedenie pri organizovaní rôznych kultúrnych podujatí, ako divadiel, estrád ap. Na obchodnej akadémii v Martine pôsobil až do roku 1942, kedy bol

za svoje protifašistické zmysľanie preložený na Obchodnú akadémiu do Nitry. Zúčastnil sa ako dôstojník Slovenského národného povstania. Je držiteľom rádu Slovenského národného povstania II. triedy. Po potlačení SNP bol prepustený zo služby a za jeho neprítomnosti odsúdený na smrť. No so šťastím sa mu podarilo vyčkať oslobodenie našej vlasti a v roku 1945 odchádza pracovať do Prahy na Ministerstvo školstva a osvetu. V roku 1948 v súvislosti s reorganizáciou Ministerstva školstva bol preložený na Obchodnú akadémiu v Prahe I, no na vlastnú žiadosť mu bolo umožnené vrátiť sa znovu na Obchodnú akadémiu do Martina, kde pôsobil až do smrti, lebo jeho odchod do dôchodku bola čisto formálna záležitosť a pracoval ešte s väčšou intenzitou ďalej. Okrem sústavnej pedagogickej práce na rôznych školách sa venuje prednáškovej činnosti určenej hlavne pre pedagógov a rodičov. Jeho prednášky, pri ktorých využíval svoje dlhoročné pedagogické skúsenosti a bohaté vedomosti z oblasti psychológie, mali neopísateľnú atmosféru dôverného rozhovoru medzi prednášajúcim a poslucháčmi, o ktorých samozrejme nemal núdzu. Z mnohých významných podujatí, ktoré zorganizoval, spomeňme aspoň seminár, na ktorom sa študovali psychologické problémy vyučovania matematiky. Tento viedol v Bratislave a v Košiciach až do svojej smrti. Všetci účastníci seminára (boli to zväčša mladí matematici) obdivovali jeho mladistvý elán. Nebolo zriedkavosťou, že náš vyše 70 ročný „starý pán“ bol ráno v Bratislave, kde sa zúčastnil semináru, poobede mal v Nitre prednášku a večer viedol ďalší seminár v Košiciach. Mal rád ľudí sebavedomých — so suverénnym správaním sa. Ponižovaný a ustráchaný človek ho zraňoval. Nešetril svojich síl pri pomoci takémuto človekovi.

Zomrel profesor Hejný. Do poslednej chvíle pracoval. Strácame v ňom vynikajúceho peda-

góga, no hlavne skromného a láskavého človeka, ktorý bol svojim spolupracovníkom a študentom úprimným starším priateľom a radcom.

Ján Gaňal

AKADEMIK ALOIS ZÁTOPEK SEDMDESÁTNIKEM

Oslavy významného životného jubilea zastihly akademika A. Zátópka pri plné tvúrči vedecké, organizační i pedagogické práci, ktoré se stále neúnnavně věnuje s neutuchajícím nadšením i elánem.

Akademik A. Zátópka se narodil 30. června 1907 v Zašově na Moravě. Vyrůstal v prostém dělnickém prostředí. Otec byl dlouhá léta nemocen a tak jeho syn byl velmi záhy nucen sám se vydržovat a ještě pomáhat svým pěti mladším sourozencům. Po celou dobu studií na státním reálném gymnáziu ve Valašském Meziříčí studoval s vyznamenáním a rovněž zkoušky na přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy skládal s nejlepším prospěchem. Po složení rigorózních zkoušek byl v r. 1932 promován doktorem přírodovědy. Po základní vojenské službě nastoupil jako vědecký pracovník ve Státním ústavu

geofyzikálním v Praze, kde pracoval až do svého definitivního odchodu na Univerzitu Karlovu v r. 1950. Činně se zúčastnil v r. 1945 pražského povstání v oblasti Pankráce. Má velkou zásluhu na tom, že knihovna JČMF byla zachráněna před německými okupanty.

Habilitoval se v oboru geofyzika v r. 1947, profesorem geofyziky na matematicko-fyzikální fakultě byl jmenován v r. 1952. Dlouhá léta vedl katedru astronomie, geofyziky a meteorologie, později samostatnou katedru geofyziky. V r. 1953 byl zvolen členem korespondentem Československé akademie věd, v r. 1957 se stal laureátem státní ceny Klementa Gottwalda za vědu. V r. 1958 byl členem vládní delegace na konferenci o zjišťování a kontrole jaderných explozí v Ženevě. V r. 1959 byl zvolen viceprezidentem a 1962 a 1964 prezidentem Evropské seizmologické komise. V r. 1960 mu byla Akademií věd SSSR propůjčena Eulerova medaile. V letech 1963 až 1966 pracoval v Jugoslávii, na Balkáně, hlavně v Turecku jako člen poradního sboru OSN a misi UNESCO. V r. 1965 obdržel pamětní plaketu Univerzity Karlovy a stříbrnou medaili hlavního města Makedonie Skoplje za zásluhy o jeho znovuvybudování. V r. 1964 byl zvolen čestným členem maďarské společnosti geofyziků, v r. 1967 členem Rady IUGG pro reorganizaci Mezinárodní asociace seizmologie a fyziky zemského nitra; téhož roku mu byl udělen Řád práce. V r. 1968 byl zvolen řádným členem Československé akademie věd, byl rovněž zvolen členem akademie Leopoldina Německé demokratické republiky. V témže roce mu byla udělena zlatá medaile Univerzity Karlovy. V letech 1968–69 pracoval v Japonsku jako hlavní technický poradce Mezinárodního zeměměřného ústavu a expert UNESCO v oboru seizmologie. V r. 1970 byl zvolen členem výkonného výboru Evropské komise zeměměřného inženýrství při Mezinárodní asociaci zeměměřného inženýrství, v r. 1971 obdržel Keplerovu medaili ministerstva kultury ČSR.

Není možno se nezmínit o dlouholeté činnosti akad. Zátópka v JČSMF, která se neomezovala pouze na bohatou přednáškovou práci, pracoval řadu let jako obětavý funkcionář; v r. 1969 mu bylo uděleno čestné členství Jednoty čs. matematiků a fyziků.

Kromě vyjmenované činnosti byl akad. Zátópka pro své neobyčejné pracovní a vědecko-organizační schopnosti pověřován dalšími domá-

cfmi i zahraničními funkcemi, vyjmenujme alespoň nejdůležitější: V letech 1962—65 pracoval jako předseda pro tzv. Geofyzikální region socialistických zemí, 1966—1970 jako předseda čs. komise pro KAPG (Komise akademií socialistických zemí pro planetární výzkumy), 1961 až 1970 jako předseda čs. komise pro mezinárodní projekt svrchního pláště, 1961—63 byl proděkanem matematicko-fyzikální fakulty. Po dobu deseti let počínaje rokem 1966 byl předsedou vědeckého kolegia astronomie, geofyziky, geodézie a meteorologie ČSAV. V letech 1948 až 1964 byl vědeckým tajemníkem Čs. národního komitétu geodetického a geofyzikálního, v letech 1965—1970 jeho předsedou. Dlouhá léta pracuje rovněž jako předseda komisí pro obhajoby kandidátských a doktorských prací v oboru geofyzika.

Akademik Alois Zátopenk je předním světovým odborníkem v oblasti seizmologie. Svými průkopnickými pracemi v oblasti seizmicity, energetické klasifikace zemětřesení, mikroseizmů, teorie seizmografu ovlivnil vědecký vývoj nejen u nás, ale i v zahraničí. Je faktickým zakladatelem čs. seizmické sítě, kterou přivedl na vysokou mezinárodní úroveň. Již před třiceti léty studiem zemětřesení na Slovensku, býv. Podkarpatské Rusi, zemětřesení severomoravského z r. 1935 a zemětřesení východoalpských odvodil jako první hlubinnou kernou stavbu Českého masívu, kterou potvrdili jiní badatelé nezávislými metodami o dvě desetiletí později. Pronikavě zasáhl do problematiky energetické klasifikace zemětřesení jak po teoretické, tak i praktické části problému. Vyvinul originální metodu pro studium mikroseizmů, kterou aplikoval na mikroseizmy evropského kontinentu a na mikroseizmy pozorované v Japonsku. Velice záslužné jsou jeho výsledky v problematice omezení následků zemětřesení na nejmenší možnou míru, které byly právem mezinárodně vysoko oceněny.

Akademik Zátopenk se ve své vědecké a organizační práci neomezil pouze na oblast seizmologie. Má zásluhu i o rozvoj moderní geodézie, užité geofyziky i o rozšíření spolupráce s geologickými vědami. Jeho hluboké znalosti oboru a znamenitý přehled problematiky i příbuzných oborů mu dovolily předvídat hlavní a perspektivní směry rozvoje vědy. V této souvislosti je třeba zvláště ocenit jeho zásluhu o rozvoj syntetických geofyzikálních studií, v nichž studiem

specifiky geofyzikálních polí se hledá klíč k řešení zásadních problémů geofyziky, geologie a geodézie na území ČSSR. Problém geofyzikálních syntéz, jak jej formuloval před 15 lety, tj. řadu let před jeho světovým nastolením, je v současné době stěžejním geofyzikálním úkolem v Československu.

Jedno z předních míst v činnosti akademika Zátopenka má pedagogická práce. Vychoval přes stovku mladých geofyziků, z nichž řada dnes požívá značné mezinárodní autority; vytvořil tzv. „pražskou seizmickou školu“, která pozitivně ovlivnila vývoj evropské seizmologie.

Celá obec československých geofyziků a fyziků přeje akademiku Zátopenkovi při příležitosti jeho význačného životního jubilea mnoho sil do další tvůrčí práce a pevné zdraví i do let příštích.

Karel Pěč

SEDMDESÁTINY PROF. DR. VÁCLAVA PLESKOTA

Dne 17. listopadu 1977 se dožil v plné tělesné i duševní svěžesti sedmdesátí let prof. dr. Václav Pleskot. Narodil se v Přelouči 17. listopadu 1907 v rodině bednáře se sedmi dětmi. Matka dětí zemřela, když nejstaršímu synovi bylo 12 let a rok na to odešel otec do 1. světové války. Po první světové válce se hospodářská situace rodiny nijak nezlepšila a snaha V. Pleskota studovat vyžadovala mimořádnou energii a touhu po hlubším vzdělání. V rodném městě navštěvoval V. Pleskot základní a tříletou měšťanskou školu. V Pardubicích absolvoval reálku. Další studie mu usnadnila Hlávková kolej v Praze. Studoval matematiku a deskriptivní geometrii na přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy a současně i na Vysoké škole speciálních nauk na ČVUT. Ještě před ukončením univerzitního studia se stal v roce 1930 asistentem prof. dr. Václava Hrušky, který byl přednostou Ústavu aplikované matematiky a vynikajícím specialistou v aplikacích matematiky.

Po absolvování vojenské služby získal asistent V. Pleskot doktorát na Vysoké škole speciálních nauk na ČVUT. V letech 1937/38 byl dr. V. Pleskot na studijním pobytu v Paříži, kde se věnoval aplikované matematice se zvláštním zře-

telem k nomografii. Nomografii tehdy v Paříži pěstovali profesori M. d'Ocagne a R. Soreau.

Za okupace působil dr. V. Pleskot na gymnáziu a na průmyslové škole. Po otevření vysokých škol přednášel tehdejší suplent — asistent V. Pleskot na ČVUT i na přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy.

V roce 1948 se habilitoval na ČVUT z matematiky se zvláštním zřetelem k numerickým a grafickým metodám. V roce 1949 byl doc. V. Pleskot jmenován mimořádným profesorem na Vysoké škole speciálních nauk. Přednášky však konal na různých fakultách ČVUT.

V letech 1954—59 byl vedoucím katedry matematiky a deskriptivní geometrie na fakultě zeměměřické. V roce 1960 se stal vedoucím matematické laboratoře na fakultě jaderné a technické fyziky. Během svého působení na ČVUT přednášel externě numerické metody a nomografii na přírodovědecké fakultě a fakultě pedagogické Univerzity Karlovy a na Vysoké škole strojní a elektrotechnické v Plzni. V roce 1975 odešel do důchodu.

Organizační schopnosti prof. V. Pleskota a jeho poctivost v práci a jednání vyznačující se otevřeností mu usnadňovaly jeho rozsáhlou činnost. Ve své práci byl průbojný a mnohdy

i neústupný. Tyto vlastnosti byly příčinou, že byl pověřován velmi zodpovědnými úkoly.

V letech 1950—52 zastával funkci děkana na Vysoké škole speciálních nauk. V této funkci zvládl řadu náročných úkolů, které se týkaly reformy studia, odborné a politickovýchovné práce na fakultě.

V letech 1951—54 byl prof. V. Pleskot prorektorem ČVUT a v roce 1955 byl pověřen funkcí rektora ČVUT. Po velmi úspěšném pětiletém působení na místě akademického funkcionáře se vrátil k intenzivní práci na katedře matematiky a deskriptivní geometrie na fakultě zeměměřické.

V roce 1959 zorganizoval prof. V. Pleskot se svými spolupracovníky 1. mezinárodní konferenci o nomografii, která se konala v Praze od 7. do 9. září. Bylo přítomno 200 domácích a 19 zahraničních účastníků. O této konferenci vyšel v nakladatelství ČSAV sborník *Nomografické metody*.

Zmíním se ještě o matematické laboratoři na fakultě Jaderné a fyzikálně inženýrské, kterou prof. Pleskot vedl v letech 1960—72. Úkolem této laboratoře bylo zabývat se problematikou samočinných a analogových počítačů. Byl to čin průkopnický a za dobu existence laboratoře v ní byly vyškoleny v metodách programování pro počítače desítky učitelů a studentů i mimoškolních zájemců. Matematická laboratoř vedla také náročné postgraduální kurzy pro aplikaci počítačů v praxi. Tématika, kterou se laboratoř zabývala, je zachycena asi ve čtyřiceti odborných a vědeckých pracích.

Publikační činnost prof. V. Pleskota je rozsáhlá a mohu se o ní zmínit jenom stručně. Prof. V. Pleskot napsal dvě knihy o nomografii, sedm skript, 47 článků do vědeckých a odborných časopisů. Stěžejní publikací prof. V. Pleskota je rozsáhlá celostátní učebnice *Nomografie*, která vyšla v roce 1963 v SNTL. Prof. Bal z rumunské univerzity referuje o učebnici takto:

„Systematičnost v použití materiálů a ilustrací, bohatství příkladů a úloh z nejrůznějších technických oborů činí tuto knihu jednou z nejcennějších prací v oboru nomografie, které vyšly v posledních letech“. Učebnice byla přeložena do maďarštiny v roce 1968.

Tím jsme neskončili výčet bohaté činnosti prof. V. Pleskota. Mohli bychom mluvit o jeho přednáškách v zahraničí, o jeho práci v ROH

atd. Za tuto činnost byl prof. V. Pleskot poctěn mnoha vyznamenáními. V roce 1962 byl jmenován čestným členem Jednoty čsl. matematiků a fyziků, u příležitosti jejího stého výročí. V roce 1967 mu prezident republiky propůjčil vyznamenání Za zásluhy o výstavbu. V roce 1973 mu udělila vědecká rada ČVUT stříbrnou Felberovu medaili. V roce 1976 mu ministerstvo školství ČSR udělilo čestné uznání za dlouholetou svědomitou práci v Matematické olympiádě, u příležitosti 25. výročí jejího vzniku. Podle vyjádření prof. V. Pleskota byl schopen plnit mnohé úkoly proto, že byl členem strany (od 1. 5. 1946), kde našel vždy přátelskou pomoc.

V Jednotě českých matematiků a fyziků začal prof. V. Pleskot pracovat jako funkcionář v roce 1943, v celostátní JČSMF v roce 1956. V roce 1959 byl členem Ústředního výboru Jednoty a v letech 1969–72 byl členem předsednictva ÚV JČSMF.

Od roku 1962 do roku 1972 byl předsedou Komise pro vyučování matematice na vysokých školách technických (nyní je členem rozšířené Komise pro matematiku na VŠTEZ). Jako předseda Komise se mimořádně zasloužil o její rozvoj a vychoval mnoho mladších spolupracovníků, kteří úspěšně rozvíjejí náročnou činnost, jež podstatně přispívá modernizačnímu úsilí v soudobém vyučování matematice.

Výčet bohaté činnosti prof. V. Pleskota uzavřeme konstatováním, že jubilant se stále aktivně zúčastňuje matematického života a ve své práci pokračuje. Dokladem toho je nová originální koncepce renovovaného systému logaritmického pravítka (viz časopis *Mladý svět*, č. 11 a 15, 1977), jeho činnost v JČSMF a jiných společenských organizacích.

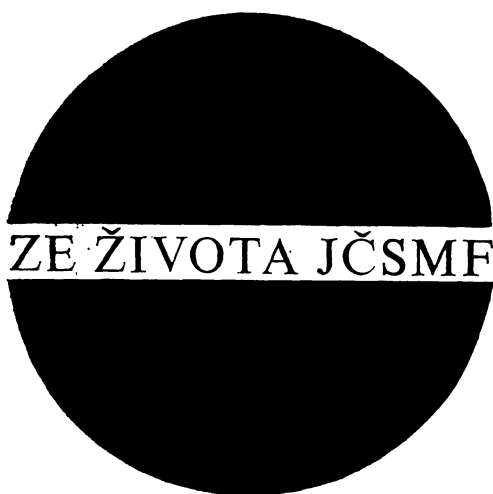
Jménem redakční rady našeho časopisu a jménem Komise JČSMF pro matematiku na VŠTEZ přeji prof. dr. Václavu Pleskotovi do dalších let pevné zdraví, neutuchající životní optimismus i další pracovní úspěchy.

Bruno Budinský

Soudím, že opakování není matkou, ale macechou učení. Matkou učení je aplikace poznatků. ... Pouze ty znalosti, které se používají, udržují se trvale a nepotřebují stálého a beznadějněho opakování, aby zůstaly ve vědomí studentů.

A. N. Nesmejanov

SEMINÁŘ O FYZIKÁLNÍ PŘÍPRAVĚ

Komise pro fyziku na vysokých školách technických při FVS JČSMF a JSMF pořádala dne 1. 12. 1976 v Klubu školství a kultury Bedřicha Václavka v Brně jednodenní seminář na téma *Jak má být připraven z fyziky uchazeč o studium na vysokých školách technických*.

Tento seminář bezprostředně navázal na I. konferenci v Modré u Bratislavy v květnu 1976. Právě na této konferenci, jejímž tématem byly *Problémy osnov fyziky při přestavbě studia na VŠT*, z bohaté diskuse vyplynulo, že otázka výuky fyziky na VŠ úzce souvisí s úrovní výuky fyziky na školách II. cyklu, že problematiku výuky na VŠ je možno vyřešit jen tehdy, budou-li souběžně řešeny problémy výuky na středních školách. Uskutečněný seminář v Brně to plně potvrdil.

Semináře se zúčastnili zástupci většiny kateder fyziky VŠT, VAAZ Brno, UJEP Brno a pracovníci MŠ SSR, PÚMB, VÚP Bratislava, VÚOŠ Praha a zástupci FPS JČSMF a JSMF.

I. ŠANTAVÝ přednesl úvodní referát *Fyzikální vzdělávání budoucích inženýrů*, ve kterém rozebral současný stav znalostí fyziky u studentů středních škol. Poukázal na značné rozdíly ve znalostech studentů z různých typů středních škol (gymnází, průmyslovek a dalších). Tato různorodost studentů vede k tomu, že je nutno